

Újszerű gyakorlati „modell” a pályaorientáció intézményi szintű támogatására

előadás

Iskolapszichológusok Módszertani Bázisa

Bp., 2013. február 12.

Szabó Csilla

pedagógiai szakpszichológus,
tanácsadó /munka- és pályalélektani szakirány/

Miért fontos?

- általában a beiskolázás célja
(az iskola valamennyi tanulóját, ill. minden végzős diákok érint)
- a családi szocializáció
- iskolai szocializáció
- az iskola oktató-nevelő munkája
- a személyiség fejlődésének jelentős szakasza
- társadalmi elvárás
- ...
- az egyén sikeres önmegvalósításának feltétele,
de ...

Nehézségek, ellentmondások

- Változó gazdasági és szocio-kulturális környezet
- A munkaerőpiac elvárásai; bizonytalanság, bejósolhatatlanság
- A képzési rendszer változásai /középiskola és felsőoktatás szintjén /
- Túl sok információ és túl kevés információ
- Az egyén/-ek/ és a családok szociális háttere
- A bizonytalanság „kezelésének” problémái
- ...

... sikeres pályaválasztás fontossága megnőtt, noha...

Definíciók

„Az életpálya-mintázatát - vagyis az elért foglalkozási szintet...- az egyén szüleinek szocio-ökonómiai szintje, a pályaválasztás előtt álló szellemi képességei, iskoláztatása, készségei, személyiségjellemzői (nevezetesen: szükségletei, értékei, érdeklődései területei, személyiségvonásai, énképe, pályaérettsége), valamint a számára kínálgzó lehetőségek határozzák meg.”

(Dr.Ritoók M., 2008, 12.old.)

„A pályaválasztás azt jelenti, hogy fennálló lehetőségeink alapján önállóan, célunknak megfelelően kiválasztunk egy olyan foglalkozást, tevékenységet, mely lehetővé teszi, hogy a társadalom és magunk számára értékkel bíró munkát végezhessünk.”

/Szilágyi, 1993/

Rövid elméleti betekintés

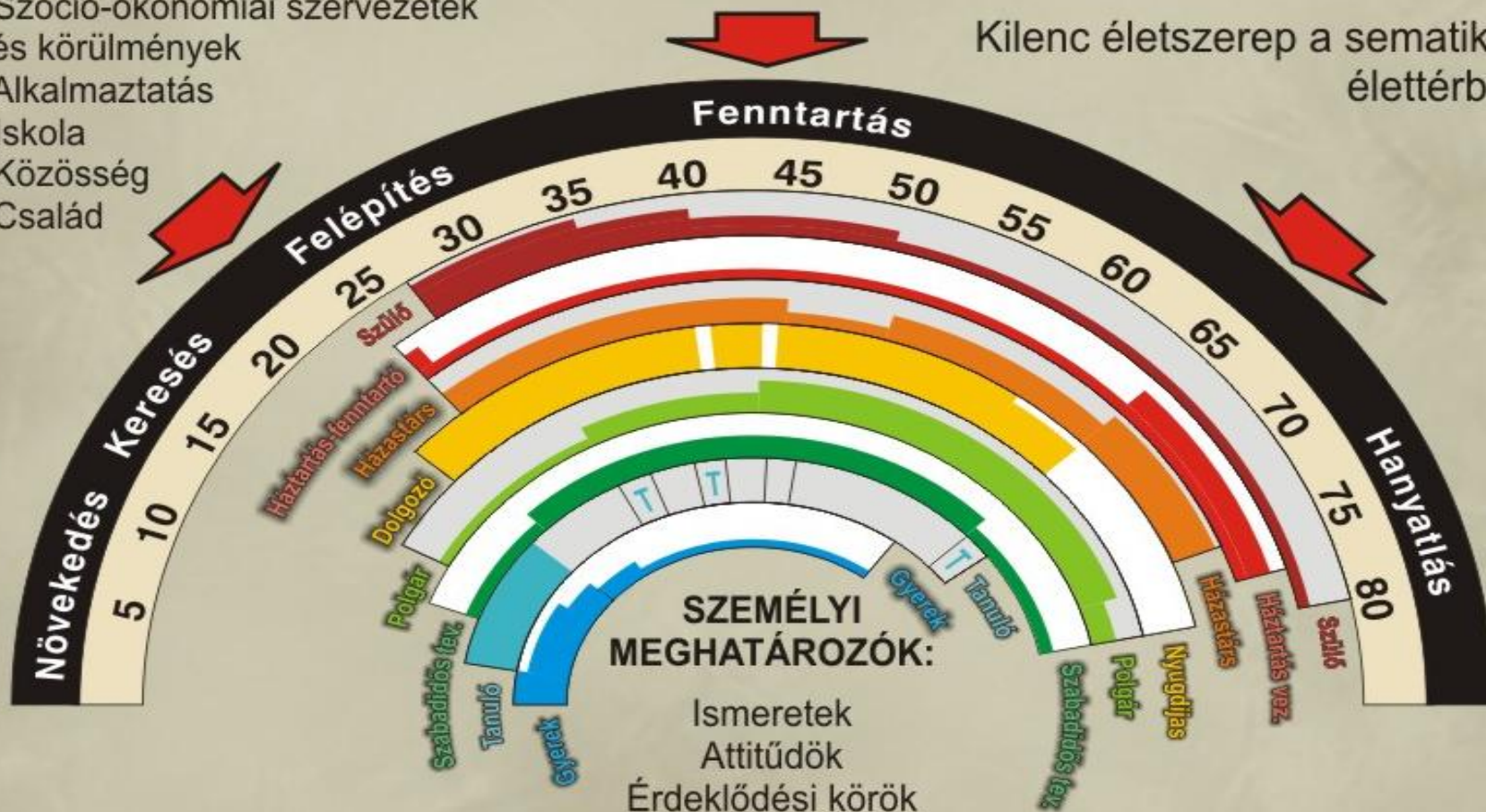
- ▶ - Csirszka János, 1963
- ▶ - Rókusfalvy Pál munkássága
- ▶ - Dr.Ritoók Magda, 1982,1992,2008
- ▶ - Dr.Szilágyi Klára, 1976,1993
- ▶ - Hatvani, Taskó, 2003
- ▶ ...
- ▶ - Donald SUPER pálya-elmélete ,1952;1989
- ▶ - „életpálya –szivárvány” -1980,1981,1984...

Helyzeti meghatározók (Távlatiak és közvetlenek)

- Társadalmi struktúra
- Történelmi változások
- Szocio-ökonómiai szervezetek és körülmények
- Alkalmaztatás
- Iskola
- Közösség
- Család

SUPER SZIVARVANY MODELL

Kilenc életszerep a sematikus élettérben

SZEMÉLYI MEGHATÁROZÓK:

- Ismeretek
- Attitűdök
- Érdeklődési körök
- Szükségletek, értékek
- Teljesítmények
- Ált. és specifikus képességek
- Biológiai örökség

Forrás:
Journal of Vocational Behavior
1980, 13, 282-298

Hatvani, Taskó, 2003

Születés	Exploráció	Megszilárdítás	Fenntartás	Hanyatlás
<p>14 év</p> <p>Kialakul az önkép a család és az iskola kulcsfiguráival való azonosulás révén; e szakasz korai részében a szükségletek és a fantázia dominál; az érdeklődés és ügyesség a szociális részvétel és a valóság próbálgatásának fokozódásával válik fontosabbá; önszolgálat, szociális interakciókkal, önrányítással, törekvéssel, célkitűzéssel, állhatatossággal összefüggő magatartásformák megtanulása.</p> <p>Alszakaszok</p> <p>Fantázia (4-10). A szükségletek dominálnak, fontos a fantáziában végzett szerepjátás. Érdeklődés (11-12). A rokonszenvek a törekvések és tevékenységek fő meghatározói. Ügyesség (13-14). Nagyobb súlyt kapnak a képességek és a munkával kapcsolatos követelmények (beleértve a képzést).</p> <p>Feladatok</p> <p>Önmagunk képének kialakítása. A munka világára irányuló orientáció és a munka jelentősége megértésének kialakítása.</p>	<p>14 év</p> <p>Önvizsgálat, szerep-próbálgatások és foglalkozásokra vonatkozó felde- rítés az iskolában; szabadidő-tevé- kenységek és részidős munka.</p> <p>Alszakaszok</p> <p><i>Kísérletező (15-17).</i> Szükségleteket, érdeklődést, képes- ségeket, értékeket és lehetőségeket egyaránt figyelembe vesszünk; kísér- letező választásokat végzünk és pró- bálunk ki fantáziában, beszélgetések- ben, tanfolyamokon, munkában stb. Meghatározzuk a lehetséges meg- felelő munkaterületeket és -szinteket.</p> <p>Feladat - A szakmai preferencia kikristályosítása</p> <p><i>Átmenet (18-21)</i> Nagyobb súlyt kapnak a realitással kapcsolatos megfontolások, ahogy az ember belép a munkaerőpiacra vagy a szakmai képzésbe, és meg- próbálja önképét megvalósítani. Az általános választások átalakulnak speciifikus választásokká.</p> <p>Feladat - A szakmai preferencia meghatározása</p> <p><i>Próba - Kismértékű elkötelezettség (22-24)</i> Egy látszólag megfelelő foglalkozást megtalálva egy első munkahelyet ke- resünk és kipróbáljuk, mintegy egész életre szóló lehetséges munkát. Az elkötelezettség még csak átmeneti és ha a munka nem megfelelő, a személy újakezdeheti a preferencia kikristályosításának, meghatározásá- nak és megvalósításának folyamatát. Egy szakmai preferencia megvalósí- tása. Realisztikus önkép kialakítása. Több információ begyűjtése több lehetőségről.</p>	<p>24 év</p> <p>A megfelelő területet megtalálva erőfeszítések történnek az állandó hely kialakítására. Az ezután bekö- vetkező változások a pozíció, mun- kahely vagy munkaadó, nem pedig a foglalkozás változását jelentik.</p> <p>Alszakaszok</p> <p><i>Próba-elkötelezettség és stabili- záció (25-30)</i> Megállapodás. Ál- landó hely biztosítása a választott foglalkozásban. Esetleg nem kielé- gítő, ami egy-két változást ered- ményezhet, mielőtt az életre szóló munkát megtaláljuk vagy világossá válik, hogy a munka életünk folya- mán egymással össze nem függő állások sorozatát fogja jelenteni.</p> <p><i>Előrehaladás (31-44)</i> Erőfeszíté- sek a stabilizálódásra, biztos hely kialakítására a munka világában. Legtöbb ember számára ezek a kreatív évek. Magasabb pozícióba kerülünk, kialakul üzletfeleink kö- re, kiemelkedő teljesítményt nyúj- tunk, képzettségünk nő.</p> <p>Feladatok</p> <p>Lehetőség keresése a kívánt mun- ka végzésére. Másokhoz való viszonyulás megta- nulása. Konszolidáció és előrehaladás. A foglalkozási pozíció megszilár- dítása. Megállapodás egy állandó pozi- cióban.</p>	<p>44 év</p> <p>Helyet találva a munka világában, a kérdés most az, hogyan lehet azt megtartani. Kevés az új pró- bálgatás, a kialakított minta kö- vetése folyik. A jelenlegi státusz fenntartása jelent gondot az elő- rehaladási szakaszban lévő fiata- labb dolgozók által kikényszerített versenyhelyzetben.</p> <p>Feladatok</p> <p>Az embernek el kell fogadnia korlátait. Új problémák meghatározása, amelyekkel foglalkozni kell. Új készségek kialakítása. A lényeges tevékenységekre való koncentráció. Az elért státusz és eredmények megőrzése.</p>	<p>64 év</p> <p>Ahogy a fizikai és szellemi hanyatlak, változik a mun- kavégzés, majd a megfelelő meg is szűnik. Új szere- ket kialakítani: először szelle- mi résztvevő; később meg- egyennek új kielégülési szükségleteket kell találnia, amelye- k tesztelik a nyugalmat hozó elvezetett régiókat.</p> <p>Alszakaszok</p> <p><i>Lassítás (65-70)</i> A munka üteme lassul, a munkát átcsoportosítjuk v munka jellege megválto- zik, csökkenő kapacitásnak szükség van. Sokan találnak rés- foglaltságot teljes idő- szünet helyett. <i>Visszavonulás (71-)</i> A munka teljes abbahagyása részidős elfoglaltság, ön- szolgálat vagy szabadidő-tevékeny- ségi variációi</p> <p>Feladatok</p> <p>A foglalkozáson kívüli szociális kialakítása. Egy jó visszavonulási hely megtalálása. Azoknak a dolgoknak a meg- csinálása, amiket meg- szerettünk volna csinálni. A munkaórák számának csökkentése.</p>

A pályorientáció és -választás „iskolai rendszere”

- általános iskola
- középfokú intézmények (szakközépiskola, gimnázium /4-5-6 évfoly./)
- szakképző intézmények /pl.érettségi utáni OKJ-s/
- felsőoktatási intézmények /bolognai modell vs. osztatlan képzés/
- ...

Az iskolapszichológus feladatai /főállású szakember/

- a szervezeti kultúra megismerése; alkalmazkodás
 - a szervezet működésének esetleges hiányosságainak , gondjainak felismerése, támogatás a megoldásban /de NEM szervezetfejlesztés!!!/
 - elsődleges prevenciós feladatok /ismeretek bővítése pl. ofói órák, szülői értekezletek, külső szervezésű, célzott programokról tájékozódás és tájékoztatás.../
 - önismeret fejlesztésében támogatás /csoportos és/vagy egyéni/
 - önkéntes, egyéni pályaorientációs és/vagy választási tanácsadás (fakultáció választása és továbbtanulás előtt)
 - saját ismereteinek bővítése /pályatükör, képzési lehetőségek, munkaerő-piac.../...
- + *az iskolai közösség egészében és az adott környezetben esetlegesen rejlő lehetőségek felismerése, együttműködési készség*

A gimnáziumi modell debütálásának előzményei

- tanári tapasztalatok
- az iskola profilja, jellegzetességei, (a pályaorientáció és –választás fogalmának értelmezése)
- a közvetlen szocio-kulturális háttér
- egyéni tanácsadás
- a tanácsadás során nyert szakmai tapasztalatok (pályaismeret, szülők elvárásai, tájékozottság... mint befolyásoló tényezők)
- osztályokkal és ofókkal folytatott közös munka / önkéntes ofó-i órák a témában/
...
- ▶ + IMIP 2006/2007
- ▶ + **IMIP 2007/2008** (a témát részletező vizsgálat)

IMIP felmérés

2008.május-június

Kitöltő státusza	Évf.	Lét- szám	Összesen (n)
DIÁK	10.	136	
	11.	132	
	12.	86	354 fő
SZÜLŐK	10.	20	
	11.	23	43 fő
TANÁR		18	18 fő
		415 fő	

Az időzítés kérdése

pályaorientáció

pályaválasztás

D.	SZ.	T.	Évf.	D.	SZ.	T.
-	-	-	7.	-	-	-
-	-	-	8.	-	-	-
+	-	+/-	9.	-	-	-
Kiv.12.évf.						
+	+	+	10.	-	-	-
+	+	+	11.	+	+	+
-	-	-	12.	+	+	+
				!	!	!

Általános értelmezési keretek

× **pályaorientáció**, pályaválasztás

diák:

- **tanulás, elvárások teljesítése, tapasztalatok, önismeret**

„Milyen munkát végeznék majd szívesen, amely egyben biztos megélhetést is nyújt ?”

tanár:

Oktatás, nevelés, tantárgyi felkészítés, az érettségi/felvételi követelmények biztos megtanítása

„Képes a diák a kiválasztott egyetemet elvégezni?”

szülő:

- **Érdeklődésének megfelelő tárgyakat intenzíven tanulja a gyermeke.**

„Milyen irány biztosítana a gyermekemnek biztos jövőt?”

pszichológus:

életkornak és képességeknek megfelelő elvárások teljesítése, valamint gyakorlati ismeretek pl. a munka világáról

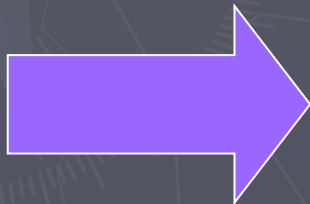
„Az adott állapotában az érintett diák mire képes ÉS alkalmas?”

IMIP

2007/2008

Főbb vizsgált kérdések

- Pályaválasztás lehetséges nehézségei ...
- Időzítés
- Ki és milyen hangsúllyal játszik szerepet a folyamatban?...
- Az iskola oktató - nevelő és információkat adó tevékenysége
- Mit tehet/tesz a család a folyamat során?
- ...

Mely területen segíthet még a pszichológus ?

Az iskolai pályaaorientációs program

2009-től folyamatosan

Alapok és elvek:

- + önkéntes szülők, külső támogatók és cégek bevonása
- + a támogatók hiteles szakemberek (nem szülői minőségben jelennek meg!)
- + önkéntes a látogatóknak is (fakultatív diáknak, szülőknek, tanároknak, tanítás után)
- + személyiségjogok tiszteletben tartása
- + folyamat, mely egyszeri, egyedi, meg nem ismételt programokból áll
- + az iskola valamennyi diákjának nyitott (kiv. akad)

Célok:

- pályaismeret bővítése, pályaeletutak bemutatása
 - iskolai keretek között lehetőségek megismerése /egyetemi képzések-„szubjektív” bemutatása; más, mint a NYÍLT NAPOK!, munkahelyek meglátogatása/
 - hiteles, emberközeli információk, tapasztalatok adása
- + nyári diákmunkára egy-két cég felajánlása ! / kontrollált, hivatalos ☺/

Az iskolai pályaeorientációs program

2009-től folyamatosan

Formai kísérletezések :

- 5 héten át folyamatosan (2009/2010)
- Folyamatosan a tanév során (2010/2011)
- tömbösítés és „+”programok (2011/2012-től)

A tartalom szélesítését szolgáló kísérletek:

- beszélgetések /előadás, majd kérdésekre válaszok/
- munkahelyek látogatása
- egyetemek bemutatása helyben
- egyetemek látogatása /külön szervezésben/
- új, pár éve indult képzések bemutatása
- MÁS osztályok számára is meghívhattak szakembereket /szülőket/

Az iskolai pályaaorientációs program

2009-től folyamatosan

A szervezés súlypontjai:

I. Előkészítés / etikai szabályok! /

- ▶ Szervezés, egyeztetés a vendégekkel, „meghívókkal” közösen
- ▶ Népszerűsítés és lebonyolítás előkészítése
- ▶ A népszerűsítés folyamata / együttműködő kollégák és a szülők teljes közössége! ☺ /

II. Lebonyolítás

Technikai feltételek, kapcsolódás a témához, kérdések, visszajelzések diáktól, előadótól, köszönetnyilvánítás /alapítványi támogatással/

III. A rendezvény „zárása” – köszönet e-mailben is

IV. Tanév végén:- Mérleg!

- **utómérés** /hatásvizsgálat szülők, diákok körében;formái/

Az iskolai pályaeorientációs program

2009-től folyamatosan

Mutatók:

+ rendezvények száma: 23-25 /tanév (I. évadban 31)

+ bemutatott szakmák száma : min. 50/ tanév

+ látogatottság évente: 203; 240; 244 diák, szülő, pedagógus
2012/2013-ban febr. 12-ig 201 látogató

+ nyári diákmunka iránt érdeklődők létszáma: 14-15; kb. 40fő; mintegy 55 diák
2012/2013-ban: ????

Mit kaphat az érdeklődő a programtól?

- + független szakemberektől hiteles információk a szakmák elvárásairól, jellegéről...
- + gyakorlati tapasztalatok megismerése
- + új lehetőségekbe bepillantás („sorozatfüggő” érdeklődők ☺)
- + attitűd változása /diák, szülő.../
- + motiváció, érdeklődés, nyitottság fokozása
- + otthoni beszélgetések indítása... (szülők véleményének utólagos mérésében szereplő „nyereségek”)
- + *alapvető fogalmak, ismeretek tisztázása* (kórház, klinika, rezidens, szakorvosok képzési ideje...)
- + *hasznos tanácsok* (gyakorlattal rendelkező és kezdő szakember? Hogyan?)
- + *az együttműködés mint elvárás a munkahelyeken /vs. versengés/*
- + *a munka és folyamatos önképzés mint örömforrás*
- + *az eladók és meghívóink számára a programban való részvétel pozitív élménye*

...

A programban rejlő, esetleges hibalehetőségek

- a szervezés során
- téves értelmezés: PP= pályaválasztás, ezért csak bizonyos korosztálynak ajánlják néhányan
- fakultatív, ezért az eleve érdeklődő diákok nyitottabbak lehetnek
- ...
- „Csak ezzel foglalkozik pszichológus?”

De miért épp a pszichológus koordinálja?

- Szakmai protokollnak megfelelő tevékenységi körbe tartozó feladat
- Szemléletformálás, attitűdváltozás indítása, motiváció, érdeklődés felkeltése...
- Szervezés, lebonyolítás etikai szabályok érvényesítése /az előadó személyiségjogainak és esetenként a cégek védelme!/
 - Szülőkkel való együttműködés (az alapok lerakásától a megvalósult programmal bezáróan nekik köszönhető !☺!!!!)
 - Együttműködés kollégákkal /pedagógusok, technikai dolgozók/
- Az egyéni tanácsadás során a pályaismereti „komponens” megkönnyítése
- A saját munka során jól hasznosítható, új ismeretek szerzése, ill. bővítése
- A diákok egy részének visszajelzései☺
- Általában a szülők, valamint előadó-szülők és külsősök lelkesedésének hatása ☺
- Mert érdekes, bővíthető, alakítható, mindig új nézőpontokat ismerhet meg,....
-
- ...tehát megéri az esetleges fáradságot!☺

A mai változó világban „konvertálható”? Ha igen, hol és hogyan?

???

Láthatólag a következők befolyásolják:

- alapfok? középfok?
- A középfokú intézmény típusa, helyzete, lehetőségei...
- A földrajzi elhelyezkedés adta lehetőségek (cégek, egyetemek,...)

AZAZ:

- + a szervezeti kultúra megismerése; alkalmazkodás
- + a szervezet működésének esetleges hiányosságainak , gondjainak felismerése, támogatás a megoldásban /de NEM szervezetfejlesztés!!!/
- + az iskolai közösség egészében és az adott környezetben esetlegesen rejlő lehetőségek felismerése, együttműködési készség

Miért „újszerű” a program?

- ▶ Kollégák munkájából ismert előzmények; iskolai gyakorlatok
- ▶ mások munkájában is fontos terület

A PP némileg más:

- + a pályaorientáció határait időben, térben, célcsoportban és tartalomban kitágítja*
- + folyamatjellegű*
- + célzott program*
- + a helyi adottságokon, valamint a szülők és külső támogatók együttműködésén alapul*
- + utómérésekkel záródik*

Köszönöm a figyelmet!

